

concept Koers Omgevingsvisie

Duurzaam Hattem:
de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

11 februari 2021

KuiperCompagnons

gemeente Hattem

Omgevingsvisie Hattem 2040

In dit document wordt een voorstel gedaan voor de visie op de gemeente Hattem, voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar 2040, wat is onze stip op de horizon? Uitgangspunt voor de koers voor de komende jaren is het behouden en waar mogelijk versterken van de bestaande kwaliteiten. Daarbij is het belangrijk op een goede manier in te spelen op verschillende maatschappelijke trends, ontwikkelingen en andere aandachtspunten. Denk bijvoorbeeld aan het opwekken van duurzame energie, de woningbehoefte, aanpassing aan extremer weer en het beweegvriendelijk maken van de openbare ruimte.

Hierna worden eerst de belangrijkste principes en uitgangspunten beschreven die van toepassing zijn op de hele gemeente, aan de hand van drie overkoepelende thema's:

- Vitale samenleving;
- Samen duurzaam;
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel.

Vervolgens worden deze drie thema's verder uitgewerkt voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente met een eigen karakter (zie de kaart hiernaast). Van elk deelgebied staan eerst de karakteristieken beschreven die samen de huidige identiteit vormen. En vervolgens wordt een voorstel gedaan voor de koers richting 2040 en welke ontwikkelingen daar op welke wijze aan bij kunnen dragen.

Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

Hanzestad Hattem
Hattem was ooit een belangrijke grensplaats van Gelre en lid van het Hanzeverbond. Hattem groeide in de 14e en 15e eeuw uit tot een belangrijk economisch en cultureel centrum door het Hanzeverbond. Lange tijd trok dit handelaren, maar ook schilders en filosofen aan vanuit veel verschillende plaatsen.

Het Hanzekarakter van Hattem is nog altijd duidelijk herkenbaar: natuurlijk aan de historische binnenstad, maar ook aan de mentaliteit van onze inwoners. Hattem is een ondernemend stadje dat ook vandaag de dag brede regionale samenwerking zoekt en een drang heeft om gezamenlijk aan een duurzame toekomst te werken.

Hattem ligt op een knooppunt van ruimtelijke en maatschappelijke verbindingen. Het historisch Hanzekarakter en de prachtige ligging op de overgang van Veluwe naar IJssel maken Hattem tot een fijne plek om te wonen, te werken en te recreëren. Hattem kent bovendien een hechte en vitale samenleving. Dat heeft te maken met de dorpse sfeer in onze kleine stad. Er is sprake van een menselijke maat. Hattem is een plek waar mensen hun hele leven samen gezond en gelukkig wonen: een leven lang Hattem!

Iedereen doet mee in Hattem. Samen blijven we werken aan een duurzame en vitale Hanzestad. Daarbij werken we nauw samen met onze partners in de regio, net zoals vroeger ten tijde van het Hanzeverbond. We zetten de lijnen vanuit ons rijke verleden als Hanzestad naar het heden door naar de toekomst. Dat doen we aan de hand van drie thema's:

- Vitale samenleving
- Samen duurzaam
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Hierna beschrijven we onder deze thema's de belangrijkste principes en uitgangspunten voor de koers op weg naar 2040.

Vitale samenleving

Koers op weg naar 2040 (1)

- Iedereen moet een leven lang prettig in Hattem kunnen wonen en leven, in een gemeente met een menselijke maat
- In Hattem zorgen we voor elkaar en met elkaar voor Hattem. We stellen sociale samenhang, vertrouwen en participatie (meedoen) centraal
- Voorzieningen worden zoveel mogelijk geclusterd en we zien deze als ontmoetingsplaatsen van inwoners en activiteiten
- Hattem heeft een gezonde en sportieve samenleving waarin iedereen meedoet. Hattemers zijn zich bewust hoe ze met hun leefstijl hun gezondheid positief kunnen beïnvloeden
- We maken werk van een gezond Hattem met een schone, rustige, veilige, groene en beweegvriendelijke leefomgeving
- Kinderen en jongeren groeien in Hattem gezond op in een veilige en vertrouwde omgeving en kunnen zich maximaal ontwikkelen, zodat zij opgroeien tot zelfredzame mensen
- Bij ondersteuning - gericht op meedoen in de samenleving - wordt eerst gekeken naar het eigen, sociale netwerk en de financiële mogelijkheden van mensen
- We zetten in op het realiseren van betekenisvolle sociale netwerken rondom Hattemers, gericht op minder eenzaamheid en minder overbelaste mantelzorgers
- Met maatschappelijke organisaties, zorg- en welzijnspartners werken we samen om maatschappelijke doelen en effecten te bereiken

Vitale samenleving

Koers op weg naar 2040 (2)

- We zetten in op preventie en vroegsignalering, zodat we problemen in een vroeg stadium in beeld hebben en kunnen aanpakken
- Bij het bieden van hulp en ondersteuning is het principe 1 gezin, 1 plan en 1 regisseur leidend
- We willen dat de lokale arbeidsmarkt toegankelijk is voor iedereen, ook voor mensen met een arbeidsbeperking, ouderen en migranten (inclusieve arbeidsmarkt). Ook werken we aan een goede aansluiting op de regionale arbeidsmarkt
- We houden aandacht voor de financiële zelfredzaamheid van onze inwoners (vooral kinderen).We zetten maximaal in op het voorkomen en doorbreken van inkomensonzekerheid, schulden en armoede
- Jonge gezinnen en (vitale) ouderen wonen zoveel mogelijk bij elkaar in de buurt
- We bouwen passende woningen en levensloopbestendige wijken (o.a. ’t Veen) vooral voor de eigen woningbehoefte. We bouwen zoveel mogelijk binnen de bebouwde kom van Hattem (‘inbreiding’)
- Er worden drie integrale kindcentra ontwikkeld, met aandacht voor de doorgaande leerlijn, de zorglijn (onderwijs/jeugdhulp/leerplicht) en de ontwikkellijn (sport/bewegen/cultuur/onderwijs)
- We willen een veilige gemeente blijven, die inwoners ook als veilig ervaren. Thema’s die hierbij aandacht vragen zijn onder andere zorg en veiligheid (kwetsbare personen, jeugdproblematiek, overlast door alcohol en drugs en woonoverlast) en ondermijning
- We zetten ons in voor kunst en cultuur, omdat dit bijdraagt aan een aangenaam leefklimaat

Samen duurzaam

Koers op weg naar 2040

- Inwoners, ondernemers/bedrijven, Powered by Hattem en onze ketenpartners actief betrekken en ondersteunen bij het verduurzamen van Hattem
- Energieneutraal worden: energiebesparing en duurzaam opwekken van elektriciteit (zon en/of wind). Zonnepanelen op daken hebben prioriteit, maar aanvullend moet ook gezocht worden naar andere manieren om energie duurzaam op te wekken, bijvoorbeeld met zonnevelden en/of windturbines. Hattem neemt hierin haar verantwoordelijk en zet daarbij realistisch in op ontwikkelingen die passen bij het Hattemse karakter en de lokale vraag
- Klimaatadaptatie: zorgen voor voldoende groen binnen de bebouwde kom (tegengaan hittestress, voldoende ruimte bieden voor waterberging) en voorkomen van wateroverlast (ook op straat) en droogte
- Zorgen voor een goede waterkwaliteit, onder meer door hemelwater zoveel mogelijk af te koppelen
- We stimuleren het omschakelen naar een circulaire en afvalloze samenleving en geven hierin zelf het goede voorbeeld
- Warmtetransitie inzetten: in 2050 vindt verwarming alleen nog plaats via alternatieve bronnen voor aardgas. Reële opties voor Hattem zijn restwarmte van de waterzuivering, warmte uit oppervlaktewater en elektrisch verwarmen (all electric). Hierbij is het belangrijk dat deze ontwikkelingen niet tot problemen leiden bij mensen met een kleine portemonnee
- Stimuleren van duurzame mobiliteit, met schone en stille voertuigen (onder meer het gebruik van elektrische auto's en e-bikes). Faciliteren en stimuleren van fietsgebruik

Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Koers op weg naar 2040

- Versterken van kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische elementen (Apeldoorns Kanaal, landgoederen, lanen, enken, etc.)
- Versterken van de relatie (verbinding en belevingswaarde) tussen stad, Veluwe, kanaal en IJssel, o.a. door verbeteren van de overgang en uitstraling van de stadsranden
- Nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied versterken het lokale karakter
- Verbeteren natuurkwaliteit en biodiversiteit onder meer door realisatie van de ecologische verbinding Hattemerpoort, herstel van groenstructuren, groen in de stad en transitie naar een duurzame landbouw
- Blijven inzetten op sterke fysieke verbindingen (fiets, openbaar vervoer en auto) om economisch, recreatief en sociaal verbonden te blijven met de omgeving. Fietsers en voetgangers staan op één in Hattem, ook met het oog op gezondheid
- Zorgen voor voldoende mogelijkheden voor (gezonde) recreatieve beleving van de natuurwaarden (o.a. wandel- en fietspaden, klompenpaden), in een goede balans met de natuur
- Ruimte bieden voor kleinschalige overnachtingsmogelijkheden zoals B&B's
- Samenwerking met andere gemeenten (bijvoorbeeld als het gaat om de energietransitie en woningbouw) is belangrijk. Wij vinden zowel verbondenheid met de sterke economische regio Zwolle als samenwerking op de Veluwe zeer waardevol. Maar ook andere samenwerkingsverbanden zijn van belang, zoals regio Midden-IJssel/Oost-Veluwe en natuurlijk het Hanzestedenverbond.

Koersen op karakter

De overkoepelende principes en uitgangspunten voor de drie thema's worden hierna verder uitgewerkt voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente. We onderscheiden de volgende acht deelgebieden met elk een eigen karakter:

- Binnenstad
- Woongebieden
- Enken en kampen
- Polders
- Uiterwaarden
- Veluwe
- Veluwerand
- Bedrijvenparken

Van elk deelgebied beschrijven we de karakteristieken die samen de huidige identiteit vormen. Per deelgebied doen we vervolgens op basis van dat huidige karakter een voorstel voor de koers op hoofdlijnen op weg naar 2040: hoe willen we de bestaande kwaliteiten van het deelgebied behouden en versterken en welke typen ontwikkelingen kunnen daaraan bijdragen?

Deze koersen passen binnen de overkoepelende principes en uitgangspunten die gemeentebreed gelden.

Polders
Koersen op karakter
Verschillen in sfeer en identiteit vormen het vertrekpunt van de koers op weg naar de toekomst
Bedrijvenparken
Woongebieden
Binnenstad
Hattem
Enken en kampen
Uiterwaarden
Veluwe
Veluwerand

Binnenstad

Huidig karakter Binnenstad

- Unieke historische binnenstad
- Monumentaal karakter en een middeleeuws stratenpatroon
- Het sociaal, economisch en toeristisch hart van de gemeente
- Veel kunst en cultuur(historie)
- Verschillende musea en aantrekkelijke evenementen
- Belangrijke toeristisch-recreatieve trekpleister
- Veel hoogwaardige en kleinschalige voorzieningen en horeca, met relatief veel (aan toerisme gerelateerde) voorzieningen
- Belangrijke ontmoetingsplaats voor inwoners

Koers Binnenstad

- Inzetten op een onderscheidend voorzieningenniveau, met eigen kwaliteitswinkels, met daarin een balans in voorzieningen die aantrekkelijk zijn voor Hattemers en voor bezoekers

- Investeren in een kwalitatief hoogwaardig ‘kernwinkelgebied’ (Kerkstraat en de Kruisstraat), met een concentratie van winkels. Daarbuiten ruimte bieden voor nieuwe functies (wonen, werken) in plaats van winkels

- Zorgen voor een aantrekkelijk verblijfsklimaat en een goede toegankelijkheid voor voetganger en fietser en ook voor mensen met een beperking (fysiek of visueel)

- Centrum behouden / verder ontwikkelen als centrale ontmoetingsplek met allure voor iedereen uit Hattem

- Blijven werken aan een goede uitstraling, inclusief bescherming van de monumenten en karakteristieke uitstraling. Nieuwe ontwikkelingen in het centrum moeten passen bij het Hanzekarakter

- Behouden van de groenblauwe structuur van de stadsgracht (beleving, klimaatadaptatie) en deze verbinden met het buitengebied

- Identiteit als Hanzestad versterken, samen met onze ondernemers het verhaal vertellen. Verbeteren / bundelen van de marketing-organisatie voor de (binnen)stad, met een duidelijke toekomstvisie

- De Bleek ontwikkelen als toeristische entree

Woongebieden

Huidig karakter Woongebieden

- Dorps wonen met een stedelijk tintje en met alle voorzieningen nabij (op fietsafstand)
- Gedifferentieerd en aantrekkelijk woningaanbod, voor zowel gezinnen, kinderen als ouderen
- Prettige en veilige leefomgeving
- Grote mate van sociale cohesie met veel mantelzorgers en vrijwilligers. Een hechte samenleving, met een actief verenigingsleven en veel evenementen
- Vrij veel (maatschappelijke) voorzieningen, dichtbij inwoners

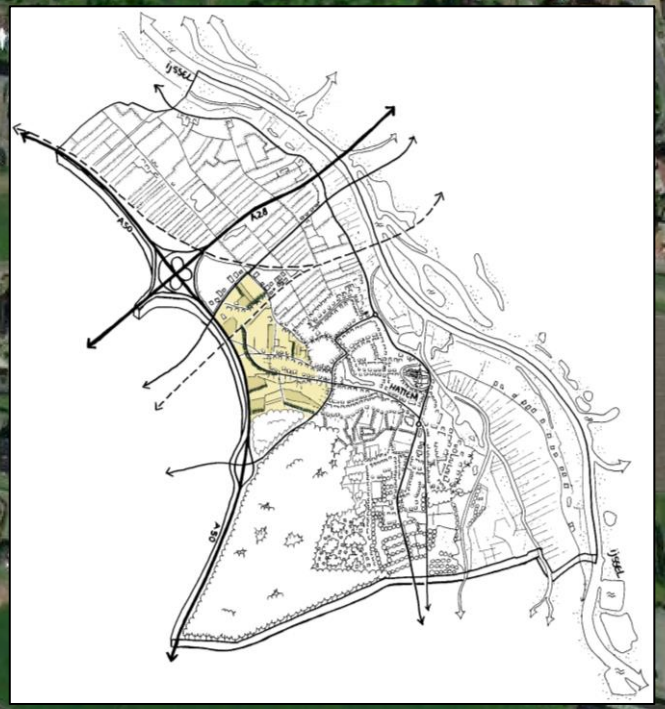
Koers Woongebieden

- Voldoende woningen bouwen voor de lokale behoefte, zoveel mogelijk op (binnenstedelijke) locaties die reeds in voorbereiding zijn. Onder meer Het Veen wordt omgevormd naar een duurzame en groene woonwijk. Nieuwbouw moet passen bij het dorpse karakter
- Speciale aandacht voor aanbod aan seniorenwoningen (bv. appartementen), waardoor ouderen kunnen verhuizen en hun huizen weer vrij komen voor bijvoorbeeld gezinnen
- Mogelijk maken dat mensen langer thuis blijven wonen (o.a. levensloopbestendige woningen). We ontwikkelen woonzorgzones aan de Geldersedijk en aan de Bongerd, nabij voorzieningen (zorg, dagelijkse boodschappen)
- Duurzaam maken van bestaande woningen. Nieuwe woningen worden gasloos gebouwd. Stimuleren van ‘natuurinclusiviteit’ (ruimte bieden voor planten en dieren)
- Blijven werken aan kwaliteitsverbetering bestaande en nieuwe woongebieden, inclusief voldoende groen binnen 300 meter (t.b.v. ontmoeting, beweging, biodiversiteit, schaduw op warme dagen, waterberging)
- Gezondheid bevorderen (goede doorstroming van verkeer, voldoende groen, voldoende bewegingsruimte, …).
- Sociale cohesie versterken (voldoende ontmoetingsplekken) en passend maatschappelijk voorzieningenniveau. Streven naar een inclusieve gemeente met ruimte voor bijzondere doelgroepen zoals arbeidsmigranten, vluchtelingen en mensen die in de knel zitten. ‘Welzijnsmakelaars’ verbinden activiteiten en personen
- Zorgen voor een goede toegankelijkheid van woongebieden voor iedereen, ook voor mensen met een beperking (fysiek of visueel)
- Op termijn uitplaatsen van grootschalige of zwaardere bedrijvigheid uit de kern/woongebieden naar bedrijvenpark H2O

Enken en kampen

Huidig karakter Enken en kampen

- Noord van de voormalige Roseboomspoorlijn: kleinschalig kampenlandschap tussen de stad en de A50 met weinig landschappelijke structuren als bomenlanen en hagen
- Zuid van de voormalige Roseboomspoorlijn: fraaie oude open bouwlanden (enken) met open zicht op de randen van de bossen van de Veluwe
- Historische agrarische bebouwing, vooral in het gebied tussen het Vijzelpad en de Enkweg-De Wrange
- In het oude kampenlandschap zijn er de laatste decennia veel woningen en bedrijven bijgekomen, terwijl veel landschappelijke structuren zijn verdwenen
- De voormalige Roseboomspoorlijn is grotendeels een langzaamverkeersverbinding

Koers Enken en kampen

- Noord van de voormalige Roseboomspoorlijn: versterken van het kampenlandschap tussen de stad en de A50. Nieuwe ontwikkelingen zijn mogelijk, maar moeten bijdragen aan de ruimtelijke / landschappelijke kwaliteitsverbetering

- Zuid van de voormalige Roseboomspoorlijn: open houden van de landschappelijk waardevolle doorzichten over de enken naar de randen van de Veluwe

- Langzaamverkeersverbinding over het tracé van het oude Roseboomspoor over de hele lengte verbreden en completeren

- Ruimte voor kleinschalige overnachtingsmogelijkheden (zoals B&B's)

Uiterwaarden

Huidig karakter Uiterwaarden

- Dynamisch buitendijks gebied langs de IJssel
- Open weilanden die kunnen overstromen
- Natuurgebied van internationaal belang (Natura2000). De mix van open agrarisch cultuurlandschap en natuurgebieden is belangrijk voor onder meer ganzen, zwanen en weidevogels
- Jachthaven als toeristische hotspot naast de binnenstad
- Agrarische bebouwing in de Hoenwaard
- De Hoenwaard is belangrijk voor recreatie
- ‘t Kleine Veer zorgt voor een veerpontverbinding voor fietsers en voetgangers met Zwolle

Koers Uiterwaarden

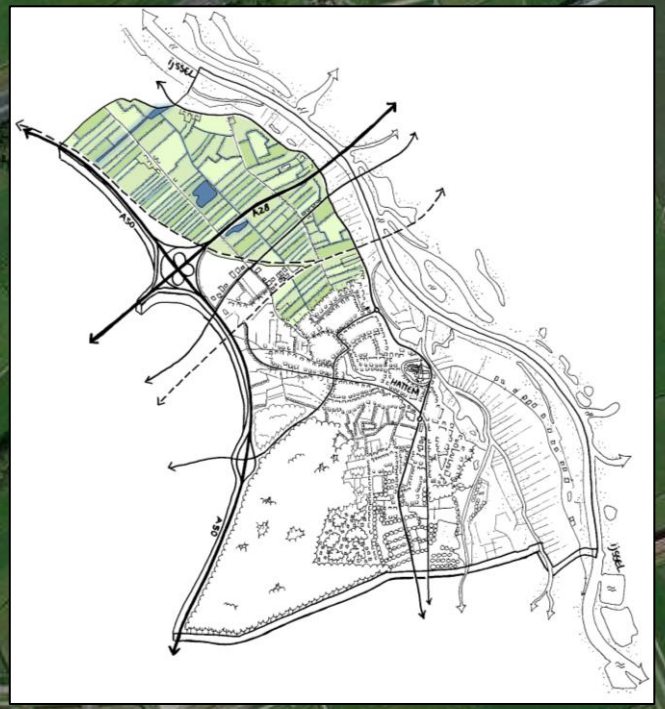
- Behouden en versterken van de aanwezige natuurwaarden en waar mogelijk vergroten van de mogelijkheden van recreatief medegebruik (o.a. klompenpaden)
- De Hoenwaard behouden als karakteristiek cultuurlandschap, met een evenwicht tussen landbouw, natuur, water en recreatie en met een nieuw ontwikkelperspectief voor de bewoners en ondernemers
- Uiterwaarden open houden ten behoeve van (1) weidevogels, ganzen en zwanen en (2) waterberging
- Agrarisch natuurbeheer en goede samenwerking tussen boeren en terreinbeherende organisaties
- Versterken van de relatie van de Hoenwaard en de jachthaven met Hattem (en ook via ’t Kleine Veer met Zwolle); de Hoenwaard ontwikkelen als recreatief uitloopgebied voor de stad

Polders

Huidig karakter Polders

- Grootschalig open weidegebied met enkele akkers; de oeverwal langs de Geldersedijk is iets minder open door bomenlanen en hoogstamfruitbomen
- Relatief nat gebied met veel watergangen, vooral in het westen (kommen); de oeverwal langs de Geldersedijk is wat droger
- Primair een agrarisch karakter
- Rechte polderweg (Oostersedijk) met verspreid agrarische erven en een slingerende Geldersedijk met erven aan de voet van de dijk
- Doorsneden door veel infrastructuur
- De natuurwaarden zijn laag als gevolg van de intensieve landbouw. Wel broeden er weidevogels in lage dichtheden en is het gebied belangrijk voor overwinterende zwanen en ganzen.

Koers Polders

- Behouden van de openheid van het landschap en het agrarische karakter, waaronder het agrarisch poldergebied tussen Hattem en de Veluwespoorlijn

- Inzetten op transitie naar een circulaire landbouw, met ruimte voor natuurwaarden (kruidenrijke weides met insecten, vogels en kleine zoogdieren), meer gericht op de lokale markt

- Verhogen van de biodiversiteit

- Recreatieve toegankelijkheid verbeteren (ommetjes vanuit de stad), oude cultuurhistorische routes herstellen/benutten

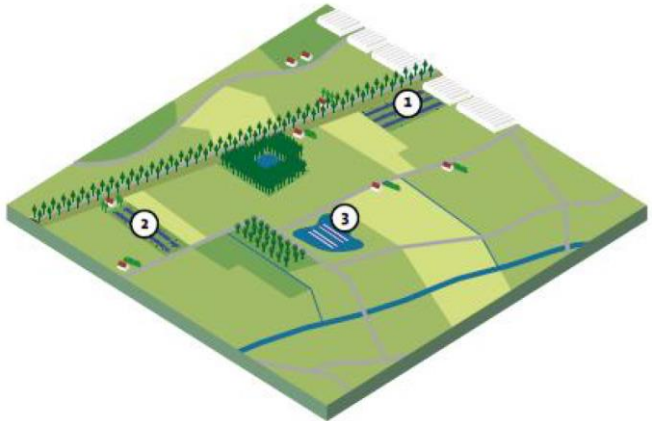
- In principe geen ruimte bieden voor nieuwe woningen of bedrijvigheid, tenzij daarbij een duidelijke kwaliteitsverbetering optreedt (bijvoorbeeld door het opruimen van oude schuren of loodsen)

- Ruimte bieden voor kleinschalige zonnevelden op agrarische grond, mits:
  - de opbrengsten bijdragen aan transitie naar een duurzamere landbouw
  - sprake is van een goede landschappelijke inpassing
  - het bodemleven in stand wordt gehouden

Veluwe

Huidig karakter Veluwe

- Uitgestrekte droge bossen
- Natuurgebied van Europees belang
- Extensieve recreatie (fietsen, wandelen, paardrijden, …)
- Landgoed Molecaten
- Verblijfsrecreatie in het groen
- Gebied wordt doorsneden door de A50

Koers Veluwe

- Behouden en versterken van de natuurwaarden
- Goede mogelijkheden bieden voor natuurbeleving vanaf paden waartussen voldoende rust is voor de natuur (‘recreatiezonering’)
- Geleidelijk omvormen van delen met eentonige naaldbossen met weinig ondergroei naar bossen die bestaan uit meerdere soorten bomen met ondergroei van struiken en kruiden
- Ontwikkelingen moeten passend zijn bij de natuurwaarden, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. Daarbij kan het gaan om bed&breakfasts of ontwikkelingen rondom Molecaten
- De vuilstort als locatie voor duurzame energieopwekking (met zonnepanelen)

Veluwerand

Huidig karakter Veluwerand

- Overgangsgebied van de Veluwse bossen naar de uiterwaarden van de IJssel
- Halfopen landschap met kleine velden tussen houtwallen en bosjes (landschappelijke ‘kamers’)
- Villawijk in het bos (Veldweg en omgeving)
- Goede sportvoorzieningen, fraai gelegen in de landschappelijke kamers (voetbal, golf, tennis, ..)
- Cultuurhistorische lijn van het Apeldoorns Kanaal
- Landgoed De Hezenberg op de rand met de uiterwaarden

Koers Veluwerand

- Behouden van het groene karakter
- Creëren van een sterke ecologische verbinding tussen Veluwe en IJssel
- Apeldoornseweg en Apeldoorns Kanaal passeerbaar maken voor groot wild en kleine dieren
- Een aantrekkelijke verbinding voor recreanten creëren tussen het Apeldoorns Kanaal en de stad
- Behouden van het goede aanbod aan sportvoorzieningen
- Ruimte bieden voor kleinschalige (verblijfs)recreatieve functies (bv. een B&B) mits deze goed worden ingepast in het groen en niet ten koste gaat van de natuurwaarden

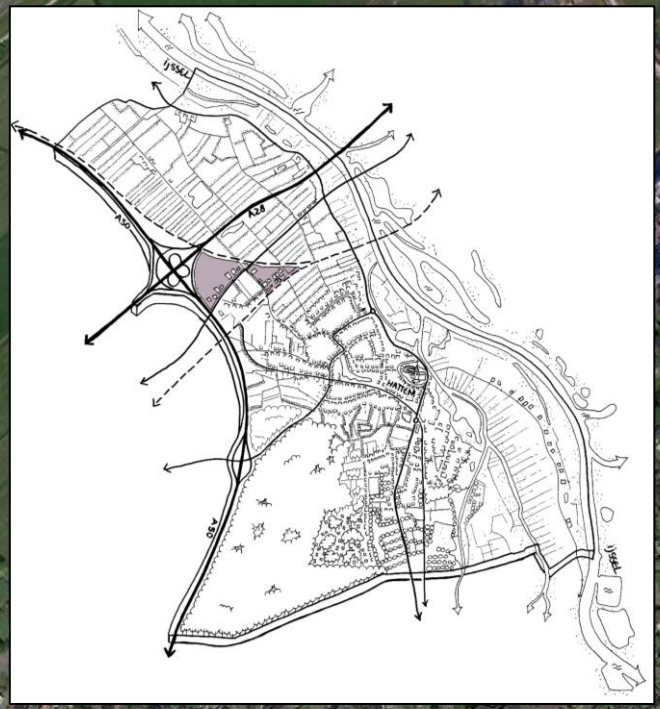

Bedrijvenparken

Huidig karakter Bedrijvenparken

- Bedrijvenpark Netelhorst
- Gemengd Bedrijvenpark H2O (in ontwikkeling)
- Lokaal, regionaal, nationaal en internationaal georiënteerde bedrijven
- Uiteenlopende typen bedrijven in diverse sectoren van het MKB
- Zichtlocaties in oostelijke oksel knooppunt Hattemerbroek

Koers Bedrijvenparken

- Bedrijvenpark H2O ontwikkelen als een duurzaam (‘all-electric’) bedrijventerrein (bijvoorbeeld door zonnepanelen op daken en boven parkeerterreinen) dat kansen biedt voor grootschalige (logistieke) bedrijven dankzij de ligging nabij het knooppunt Hattemerbroek (A28-A50). Op H2O is ruimte voor bedrijven tot milieucategorie 5.1
- Ruimte bieden voor een hotel op H2O
- Verplaatsen van (grote/zware) bedrijven uit Het Veen en andere plekken in de stad naar Bedrijvenpark H2O.
- Kansen benutten voor verduurzaming van bedrijvenpark Netelhorst (zonnepanelen op daken, benutten van restwarmte van de waterzuiveringsinstallatie)
- Kansen benutten voor klimaatadaptatie (tegengaan wateroverlast, droogte, hittestress) bij de (her)inrichting van bedrijfspercelen
- Aantrekkelijke ommetjes creëren voor werknemers
- Zorgen voor een goede landschappelijke inpassing van de bedrijvenparken
- Veilige en schone bedrijvenparken (parkmanagement)
- Verbeteren van de ontsluiting door een nieuwe aansluiting op de A28 bij Wezep (buiten de gemeente Hattem)

